

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לזכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדנברג זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ב, ו) **נלב"ע בז' באדר א' התשנ"ה תעצבה**

מברכים על הרעה כמו על הטובה

פרשת "וישב"

מו"ר ראש הישיבה שליט"א

כ' בכסלו
ה'תשע"א
גיליון מס' 157
(שנה המישית)
זמני השבת

ת"א	י"ם
16:16	15:55
הדלקת נרות	
17:16	17:14
צאת השבת	

ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". אטו האידנא לאו אחד הוא? א"ר חייא לא כהעוה"ד עוה"ב. העוה"ז על בשורות טובות אומר "הטוב והמיטיב", ועל בשורות רעות אומר "דיין האמת", לעוה"ב כולו "הטוב והמיטיב" (פסחים נ). גמרא זו קשה לכאורה, איך יברכו על הרעה, וכי תהיה רעה לע"ל? אלא שכוונת הגמ' שיברכו הטוב והמיטיב על הרעה שהיתה בעבר וברכנו עליה "דיין האמת", דהיינו, שהמבט שלנו ישתנה ונכיר בכל רע שהוא חלק ממהלך של טוב.

כשאמר יעקב לאחים "למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח", התרעמו חז"ל על קוצר ראייתו של יעקב, אמרו, "מעולם לא אמר יעקב דבר של בטלה אלא כאן. אני עסוק בהמלכתו של בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי. ה"ד "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' וכו'" (ב"ר צא ו').

סופו של דבר הכירו הכל שהיה זה מהלך אלוקי, והתברר למפרע שהכל היה לטובה, וכן אמר יוסף לאחיו, "ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כי למחיה שלחני אלקים לפניכם וכו', ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים". "ואתם חשבתם עלי רעה, אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב".

ובין הפרשה המופלאה של פגישת יעקב ויוסף, ויאסור את מרכבתו ויעל לקראת אביו גושנה וירא אליו ויפל על צוואריו ויבך על צוואריו עוד". "אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקן, ואמרו חז"ל שהיה קורא את שמע" (רש"י). והדברים מופלאים, עשרים שנה מצפה יעקב לראות את יוסף ועתה מתעלם ממנו?!

אלא שיעקב הבין עתה את טעותו בעבר כשהתלונן "למה הרעותם לי", שהנה יוסף בצדקותו, והמשפחה מאוחדת וכל חששותיו נתבררו וראה שהכל לטובה, והרי זה כמו שיהיה לע"ל שיברכו על הרעה למפרע הטוב והמיטיב, ויהיה ה' אחד ושמו אחד, שהנהגה האלקית תראה באחדותה, וע"כ קרא ק"ש ואמר "שמע ישראל ה' אחד".

מעתה סיפור יציאת מצרים בליל הסדר מואר באור אחר. לא זו בלבד שאנו מודים להקב"ה על שהוציאנו ממצרים מגלות לגאולה, אלא שאנו מודים לו על עצם הירידה למצרים, שהרי גלות מצרים זיככה אותנו ועשתה אותנו לעם סגולה הראוי לקבל תורה ולעלות לא"י. ולשם כך נגזרה על אברהם גזירת הגלות בברית בין הבתרים, וע"כ ההודאה לא בא רק על היציאה ממצרים אלא גם על הירידה אליה. וזהו שאמרו חז"ל "שכל המרבה לספר ביצ"מ ה"ז משובח", שאין הכוונה רק להרבות בזמן הסיפור מעבר לחצות הלילה, אלא לכלול בסיפור לא רק את היציאה אלא גם את עצם הירידה, החל מ"מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו". שהרי מטרת הגלות היתה לזכך אותנו מטומאת העבודה זרה.

בזה נבין את דברי הירושלמי, "אמר הקב"ה, אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים כסף שהם חמש סלעים, לפיכך יהא כל אחד ואחד מפריש ערך בנו ה' סלעים" (שקלים ב' ד'). ותמה המשך חכמה, "והוא פלא, אם נענשו עבור זה, מדוע שבט יוסף צריך ליתן ה' סלעים, ולמי? לשבטו של לוי שהוא היה המוכר?!" (סוף פ' בא). אמנם, אילו לא נמכר יוסף, לא היינו עוברים תהליך של זיכוך "בכור הברזל", ולא היינו מגיעים למדרגת "ממלכת כהנים וגוי קדוש", ולא היינו מקיימים את יעודנו "ונברכו בכך כל משפחות האדמה". וע"כ תשלום ה' סלעים ללוי הוא ביטוי להכרת הטוב במעשהו של לוי שמכר את יוסף, והבנה שכל מעשה מביא בסופו של דבר אל הטוב.

וע"כ אנו עושים רמזים בליל הסדר להורות על זה. הגמרא בפסחים אומרת שלאחר הקרבת קרבן פסח, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו. אמר רב עיליש – טייעות. ופירש"י: דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה. ולמה עלינו להזכיר בליל הסדר סוחרים ישמעאלים, אם לא שיש כאן רמז לאותם סוחרים ישמעאלים שלהם נמכר יוסף והורידוהו למצרים, להורות שאנו מודים בלילה זה אף על הרעה, וגם הירידה למצרים התבררה כמהלך של טוב.

וכן מצינו בפ"י רבנו מנוח על הרמב"ם בהל' חמץ ומצה פ"ח ה"ב: ואנו נוהגין בכרפס זכר לכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף, אשר בסיבתה נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, והיינו שפירש"י על כתונת הפסים "כמו כרפס ותכלת", ומטבילים את הכרפס להזכיר את הטבלת הכתונת בדם.

"פי ער ד' נשמות אהם"
(משל"פ פ"א)

לעילוי נשמת
סבי, הרב מרדכי חיים פוקלנבר זצ"ל
ב"ר יוסף ע"ה

מתלמידיו המובהקים של בעל האבני נור
נלב"ע בט"ו בכסלו התרצ"ז

ולעילוי נשמת
אבי מורי, ר' יהואל גרינברג ע"ה
ב"ר שלמה יהודה ע"ה

נלב"ע בכ"ב בכסלו התש"ל

ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י מו"ר ראש הישיבה שליט"א

עריכה : מו"ר יעקב

הקלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה" גאזבוג, הקדוה והאמיר נגן אשכול אכגובג : Eshckolot@Gmail.Com

הקלון מופיע כס באגרי הישיבה באינטרנט : www.KBY.org

נא לשלוח על קצושה פאזיון
עיצוב גרפי: מנא און ומנא חכה

אהבת תורה ויראת שמים

משה יעקב גמליאל

שלהבת". לפי זה דוקא הקרבה הגדולה הבאה באותה רווייה, היא הגורמת להשקטת השאיפה.

ובמשל גשמי "כמו למשל אהבת הבן אל האב כשרוצה להתקרב אליו ועדיין הוא קצת רחוק אזי האהבה נראית ונגלית מן הלב ולחונן שצועק אבא אבא. משא"כ כשהוא אצל אביו ממש הנה הלב תוכו רצוף אהבה אבל אינה נראית ונגלית חוץ מן הלב. ולכן נקרא בחינת מים שמקרר בחינת האש שלא תתגלה לחוץ כ"א נסתרת בתוך הלב".

אדמו"ר הזקן מוסיף הדרכה איך לשמר מצב זה של קרבת ה'. "להיות בחינה ומדרגה זו קבועה ונטועה בלב האדם כל היום שלא ימוט מזה צריך האדם לשית עצות בנפשו. כי הנה אנו רואים בחוש שאחר תפלת שמונה עשרה חוזר להיות כבראשונה. והעצה האמתית הוא עסק התורה והלכותיה ... הן הנה תכלית היחוד והדביקות בו ית' ... ובבחינה זו הנה עסק התורה שוה ממש כמו תפלת שמונה עשרה ויכול האדם שיהיה רושם בחינת הביטול שבתפלת שמונה עשרה קבוע ונטוע במסמרות כל ימוט לנצח כל היום בעסקו בתורה".

לפי דבריו, העיסוק התמידי בתורה (להיות "שקוע בלימוד"), שומר על הקשר התמידי לה'. דבר זה אינו דורש השקעה ברגש חולף, ולא שאיפה שאין לה תכלית. אבל עוד יותר מכל זה, הצבתו של מצב זה כתכלית משאיר את הדרכים אליו כאמצעים. המחפש קרבת ה' ישיגה רק באופן זה; ובלשון הרמב"ם⁸ "דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שיִשָּׁגָה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שצוה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך. אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעהו, ועל פי הדעה תהיה האהבה: אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג".

פעמים רבות אדם שוכח שהתכלית היא התכלית והאמצעי הוא אמצעי. אדם עוסק בחיפוש אבל שוכח שתכליתו היא להגיע; ובאמת יש כאלה שעושים את האמצעי, השער, לתכלית, לבית.⁹ יש הסוברים שטוב לו כך, במצב של "צמאה לך נפשי"¹⁰ ואינו הולך למים; עליו אומר הנביא, (וכביאור אדמו"ר): "הוי כל צמא לכו למים!" אם אתה אמנם רוצה

בקרבת ה', עסוק במה שאמר לך הוא שבו תשיגנה!
אבל אפשר לתת טעם באמצעי. וכך שואל ר' אברהם בן הרמב"ם, בפירושו לפרשת ויצא: "ויהיו בעיניו כימים אחדים: כימים מועטים קלי הערך, בצד חשקו, אע"פ שהיו זמן ארוך בעצמם". מעיר ר' אברהם "וראוי להשלים כאן דבר, שהרי (אפילו) הזמן הקצר ארוך לאהוב מפני תשוקתו אל מטרת אהבתו"; ומתרחץ "ובכן זה מורה שהוא ע"ה בכל אהבתו לא היתה מחשבתו עסוקה בתנאי תאות החושים, שיאריך לו הזמן, אלא אהבתו ומחשבתו (היו) עסוקות במטרת אהבתו האמתית ולפיכך לא ארך לו הזמן". ובשפה פשוטה, רצונות שהם קדושים וטהורים אינם מאריכים את הזמן למיחל אליהם; אדרבה, כיון שהרצון והשאיפה עצמם הם קדושים וטהורים יש בהם תועלת עצמית.

ביאור דומה שמעתי לפני שנים¹¹ בשם מרן הרא"ה קוק זצ"ל, בנוסח זה: יעקב היה בדרגה זו שהגיע לכן שהיה אצלו "טעם העץ כטעם הפרי".¹² מושג מבואר ב"אורות התשובה" (1,1): "מתחלת הבריאה ראוי היה טעם העץ להיות גם הוא כטעם פריו. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה. אבל טבע הארץ, התנודדות החיים, ולאות הרוחניות כשהיא נסגרת במסגר הגופניות, גרם שרק טעמו של הפרי של המגמה האחרונה ... מורגש הוא בנעמו והדרו, אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי, עם כל נחיצותם לגידול הפרי, נתעבו ונתגשמו ואבדו את טעמם".

היודע להשליך אותו "עץ" אל המים, התורה והדעת, "יִמְתְּקוּ המים".¹³

⁸ סוף הלכות תשובה.

⁹ בהקדמת ספר מדרגת האדם ביאר באופן זה את מאחז"ל (שבת לא): "מכריז רבי ינאי: חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עביד"; וע' נפה"ח שער ד.

¹⁰ ועמו"נ בפרק המבאר פסוק זה וביאורו שם.

¹¹ ממורי ר' נחום קב שילאו"ט.

¹² לא מצאתי מקור כתוב לרעיון עצמו.

¹³ פרשת בשלח. וע"ש ת"י, מכילתא, תנחומא (כד), ורמב"ן; והבן.

ה ארכנו עד עתה במאמרים העוסקים ביחס שבין האהבה והיראה שבחובות הלכות¹ ובין החקירה בייחוד ה'. הראינו שהמאמין הוא מי שבידו לקבל עול מלכות שמים. עסקנו ברגש ששמו רכותינו הראשונים על הדרך של ידיעת ה' כבסיס (מלבד עצם המצווה² "לייחדו") לאהבתו ויראתו. האבנו מדברי גדולי המוסר בדורות האחרונים שהניחו את האמונה, ההבנה, והידיעה השלמה כיסוד מוסד שעליו תכון כל פעולת המוסר בנפש האדם.

בדברינו הבאנו מהרמב"ם, שהדרך לאהבת ה' וליראתו היא בלימוד תורה. ר' ישראל מסלנט מסביר שגם עבודת ה' ושמירת התורה תלויה בידיעת התורה; מי שגדל בחכמת התורה נזהר יותר בשמירתה – והתלמוד מביא לידי מעשה, ובכך גדולתו אף יותר מן המעשה עצמו.³ ולכאורה הדברים טעונים ביאור, שהרי כל המצוות עיקרן המעשה, ואיך נעדיף ונגדיל את התלמוד על המצוה, ואיך נוציא את העובד במעשה, שאינו יכול לשנות פרקו, מכלל עובדי ה'?

כדי להסביר עומקו של ענין זה, נביא רעיון שהובא בקיצור כביאור לפסוק.

וכך כתב הרב בעל התניא (לקוטי אמרים - תניא, פרק מ): "ומי שלא הגיע למדה זו, לטעום מעין עולם הבא, אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה; וכלתה אליו כל היום, ואינו מרוה ומאנו במי התורה שלפניו, הרי זה כמי שעומד בנהר וצועק מים מים לשתות, כמו שקובל עליו הנביא: 'הוי כל צמא לכו למים'". והוא מביא ראיה לדבריו "כי לפי פשוטו אינו מובן; דמי שהוא צמא ומתאוה ללמוד, פשיטא שילמוד מעצמו, ולמה לו לנביא לצעוק עליו 'הוי' ? וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות". נמצא, שהרב בעל התניא מכיר שתי דרכים לעבודת ה'. האחת מי שהוא צמא קרבת ה'; השניה (והעדיפה) היא מי שגם מנסה להרוות את צמאונו לקרבת ה'.

רעיון זה הובא והובע באריכות בדרוש שלו לחג הסוכות,⁴ בביאורו לענין ניסוך המים. תחילה הוא מבאר את ענין ה"אש שעל גבי המזבח"⁵: "צריך כל אחד בתפילתו לערוך את האהבה הטבעית בלבו ... והוא ע"ד מש"כ אחרי ה' ילכו כאריה ישאג שהיא אהבה המתלהבת ומתלהטת בלב האדם וזכרו את ה' שאינו רוצה להיות נפרד ח"ו".

הוא משתמש (פרק ב) במאמר חז"ל הנוגע לענין אש המזבח, כדי להסביר איך יגיע אדם לדרגה זו באהבת ה'. "והנה אמרו רז"ל אע"פ שאש יורד מלמעלה מצוה להביא מן ההדיוט כדי לעשות הכנה לאש של מעלה שתרד ע"י זה. ולהבין ענין זה בעבודת ה' ... לזכות למעלת ובחינת אהבה רבה ... צריך להיות תחילה ... שדוחה ומשפיל את האדם כאשר ישים אל לבו ויעמיק דעתו ומחשבתו איך שהוא רחוק מה' בתכלית ח"ו וכיוצא"ב ... וע"ד זה סדרו רז"ל כל הוידויים שבימים כיפור שמתוודים ... ואומרים איך שהם רחוקים מאד ממנו ית' והן הם הדברים המעוררים את האהבה והצמאון להיות אליו ית' תשוקתו וזכה יבא ויגיע להיות זוכה לבחינת ומעלת אהבה רבה⁶ שבחג".

"הנה כל זה הוא בחי' אש שע"ג המזבח. אך יש בחינה אחרת גדולה וגבוהה מזה והוא בחי' מים שמנסכים ע"ג המזבח בחג הסוכות שהמים מרווין צמאון ... וכמ"ש הוי כל צמא לכו למים⁷ ... שהוא בחי' ביטול במציאות לגמרי". ומפרט "בחי' מים שמקרר ומכבה את חום האש כי מאחר שהוא בבחי' ביטול במציאות לגמרי אליו ית' הרי ממילא ומאליו מתקרר חום האש הטבעי אשר בנפשו האלהית והצמאון כרשפי אש

¹ ספר חובות הלכות לרבנו בחיי בן יוסף נ' פקודה על דרך פרט, ומצוות הלכות וחובותיהן על דרך כלל. אעיר שאחרי כל הדברים והאמת האלה מצאתי בקונטרס תורת החסידות (להר"י; פרק יב ואילך) כמה פנינים יקרים בענין זה, ולא הבאתים כי לא נאש אותם הארץ לשבת יחידיו.

² לשון הרמב"ם במנין הקצר. ובסהמ"צ (ב) "שצונו באמונת היחוד".

³ קידושין (מ: וע' ב"ק (ז). ומגילה (כז). ודוק.

⁴ לקו"ת ד"ה ושאתם (דרושי סוכות, עה-ג ואילך). הרעיון התבאר גם בקונטרס עין שהיים להרש"ב פרק ב ובהערה שם נסמן; בסוף הפרק הוא מציין לכאן. אפשר שגם הציון ל"ש"ב ח"א (היינו לקו"א-תניא) ספ"ט מכוון לסופו של פרק מ המובא כאן.

⁵ לשונו שם פרק ג. ועמ"ש כ הרמ"א בספרו תורת העולה (ח"ב פ"א).

⁶ חג הסוכות, זמן שמחתנו, הבא אחר יום הכיפורים.

⁷ וכמבואר לעיל.

עומקה

בדין בכור שנטרף ושימוש בטעמא דקרא

של תורה כתב: סעריה ברלינגר (בי')

מתוך שיעורו של הגאון ר' זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

ה

גמ' בדרף יא ע"ב מביאה דין שבכור שנטרף תוך ל' אין פודין אותו. ולמדים זאת מהמיעוט "אך בפסוק "אך פדה תפדה את בכור האדם". רשי' מפרש שהכוונה דוקא לבכור שנהרג ולא לבכור שמת מעצמו.

ומקשים תוס', שמכך משמע שרק משום שאי אפשר לומר בוודאות שהיה חי ל' יום אין צורך לפדותו, והפסוק מחדש שאי אפשר לחייב לפדות אותו מספק שמא היה חי, אבל אם היינו יודעים בברור שהיה חי ל' יום (לדוגמא אם אליהו היה מגלה לנו שאינו נפל) היה צריך לפדותו אע"פ שנהרג תוך ל' יום – שהרי אינו נפל.

והרי בבכורות דף מט ע"א אומרים שהפודה בנו בתוך ל' ולפני היום הלי' נתעכלו המעות – אין בנו פדוי. ורואים מכך שלא שייך פדיון בתוך ל' יום מגזה"כ, ולא מטעם נפל, שהרי כאן התברר שלא היה נפל ובכל זאת הפדיון לא תופש לפני סוף ל' יום. ולכאורה קשה: הרי אמרנו שלמדו שעד ל' יום התינוק יכול להיות נפל מכך שפדיון הבן צריך להיות מל' יום – וא"כ הטעם לכך שצריך ל' יום בפדיון הבן הוא שעד אז יכול להיות נפל ומשתמשים בטעם זה, ולמה אם התברר שלא היה נפל הפדיון לא תפש?

אלא יש לומר יסוד, שאע"פ ידוע לנו הטעם שבגזה"כ, ומהטעם הזהלמדים הלכות במקומות אחרים, אי אפשר לשנות את הדין שכתוב בתורה ע"פ הטעם. ולכן בבכור: אומנם הטעם הוא משום נפל ולמדים מטעם זה לדינים אחרים, אך הדין בבכור לא ישתנה באופן שחסר

הטעם. [וא"כ אין צורך לפסוק ללמוד שבכור שנהרג לא נפדה (כפרש"י), וצריך פרוש אחר ל"בכור שנטרף".]

עוד מקום שראינו שאי אפשר להשתמש בטעם, הוא הכלל שבטלה טעם – לא בטלה גזרה, ובלשון הגמרא: כל דבר שבמניין (גזרה שנעשתה ע"י ב"ד) צריך מניין אחר להתירו (לא בטל ברגע שהטעם לא שייך, אלא צריך לבטלו בפרוש במושב ב"ד). והגמרא לומדת כלל זה מפסוקים: כתוב לאחר מעמד הר סיני: "במשוך היובל המה יעלו בהר" וקשה – הרי לאחר סיום המעמד אין עוד טעם לאיסור הגבלת ההר! אלא שכל דבר שנאסר במניין (וכאן: בצווי הקב"ה) צריך מניין אחר להתירו. יש לציין כי הגמרא למדה שלא מועיל טעם שנעלם במשך הזמן להתיר גזרה, מה שאנחנו חדשנו לעיל מוסיף שאפילו בטעם היה קיים בשעת הגזרה באופן אחר מזה שגזרו עליו לא מועיל לצמצם את הגזרה.

נחלקו רבותנו (במסכת יבמות) בדין פריה ורביה: לפי ר' יוחנן אם היו לאדם ילדים ומתו – לא קיים פריה ורביה משום שטעם הדין הוא "לשבת יצרה" וסו"ס העולם אינו מיושב. לפי ר"ל טעם הדין הוא אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, וא"כ הרי הוליד ילדים וקרב את הגאולה. וקשה – הרי אמרנו שאין להתחשב בטעם כדי לשנות את הגזרה!

וי"ל שאם יש גזרה מובנת – אין להשתמש בטעם כדי להגביל אותה, אך אם יש ספק מה כוונת התורה, (האם ילדים ומתו מוגדר כ"פריה ורביה") הטעם יכול לשמש לפרש את הפסוקים.

השאלה השבתית

נר הבדלה ונר חנוכה

הרב בן-ציון אלגזי שליט"א

שאלה: נפסק בשו"ע (או"ח סי' רצ"ח סע' ט"ו) שלא יכול לברך ברכת "מאורי האש" על נר שרואה מבעד לזכוכית כיוון שראייה כזו אינה נחשבת כראייה. וקשה, הרי לגבי נרות חנוכה נפסק שאם לא הדליק נרות ולא עתיד להדליק נרות באותו לילה מברך "שעשה ניסים" כאשר רואה נרות חנוכה דלוקים, ושם אף אם רואה מבעד לזכוכית יכול לברך. יש להבין מה החילוק בין הדינים? מדוע ראייה מבעד לזכוכית קרויה ראייה בנר חנוכה ואינה קרויה ראייה בנר הבדלה?

התשובה אי"ה בגליון הבא

תשובה לשאלה הקודמת: שאלנו כיצד ייתכן שאדם העושה אותו לאו פעמיים ולא הספיקו להלקותו על הראשונה עד שעבר פעם שנייה, ילקה רק פעם אחת. והתשובה היא באדם שעבר באחד מב' שבילין שאחד מהם ודאי טמא ונכנס למקדש (שלהלכה חייב כי ספק טומאה ברה"י טמא). ולאחר מכן נטהר, ועבר בשביל השני מבין שני השבילין הללו ושוב נכנס, אם לא הספיקו להלקותו על הפעם הראשונה, לא ילקוהו פעמיים, מפני שממ"נ עבר על הלאו רק פעם אחת ולא פעמיים.

מוזל טוב!

לרב אפרים רובינשטיין שליט"א, להולדת הנכד
לרב יוסף עיני שליט"א, להולדת הבן
לר' יאיר אוחיון, להולדת הבן
להראל בר (ד'), לאירוסיו

שבת שלום!